

# DANICA.

CERKVEN ČASOPIS ZA SLOVENSKE POKRAJINE.

## Sv. Cirilu in Metodu.

Pozdravljena oj sveta brata,  
Pozdravljena oj rajska svata:  
Preblažena Ciril Metod!  
Presrečna gori nad zvezdami  
Združita se v molitvi z nami —  
Molimo za slovanski rod.

Ta rod velike majke Slave  
Zašel nesrečen je v zmotnjave,  
Zapustil Petrov je prestol.  
Izprósita mu dar spoznanja,  
Rešita tužnega ga stanja,  
Ki je provzročil ga razkol.

Prosita, da se spravi z brati,  
Živi da z vsemi v slogi zlati,  
Kar majke Slave je sinov,  
Ljubav da sveta vse edini,  
Razkol izmed Slovanov zgini!  
In vstani rod „prerojen, nov“.

Ki toliko sta ga ljubila,  
Mu pravo vero nak'onila —  
Ta rod preлива srčno kri.  
Preлива zdaj jo na potoke:  
Zadal mu rane je globoke  
Nesrečni boj tam v A. ji.

Da reši ga Gospod biddosti,  
Poniža vse sovražne zlosti,  
Prosita Boga bojnih trum.  
Prosita Ciril in Metode,  
Da Kristov mir navda narode,  
Ljubav, da jenja bojni hrum.

Da pravi veri se ne vpira,  
Oj veri kneza Vladimira\*,  
Da širi v zapad jo, v vzhod:  
Leto njegovo je poslanstvo.  
Da v Rim se vrne vse Slovanstvo,  
Prosita Ciril in Metod!

Radoslav Silvester.

## V. nedeljo po Binkoštlh.

Pridi — in daruj svoj dar.  
(Matej 5.)

Nobeno versko opravilo nam ni navadnejše, tudi nobeno prijetnejše in nobeno duši hasnoviteje, nego prejemba svetih zakramentov.

Srečen je, ki se navadi, da trenutka časa noče živeti v grehu, nego da — če tudi le nekoliko čuti obteženo svojo vest — hiti do zakramenta sv. pokore in sv. Rešnjega Telesa.

S kako lahko vestjo se vrača od tod, ves srečen in ves vesel. In kaj si moremo želeti boljšega, nego sreče in veselja?

Če je vsemu temu res tako, premislimo danes — kakošna dušna nesreča bi nam bil padec v greh nazaj.

\*

Vsak, ki se zopet pregreši po odpuščenih mu grehih, prelomi zvestobo Bogu.

Nezvestobo — tudi v svetnih rečeh — so vsa ljudstva, omikana in neomikana,

\* Vladimir je bil katoliški vladar.

verna in neverna zaničevala in kaznovala prav posebno. O Sedekiju, zadnjem judovskem kralju beremo, kako je prelomil zavezo, sklenjeno z zmagovalcem Nabuhodonozorjem, babilonskim kraljem. Toda kaj mu je zato Nabuhodonozor storil v svojem neusmiljenju? Vjel ga je; oslepil; kraljestva odstavil ter vklenjenega odpeljal v Babilon. Kraljevo mesto Jeruzalem pa se je popolnoma razdejal in požgalo.

Gotiški kralj Teodat je, s sovražniki obdan, poslal do cesarja Justinijana prosit za mir. V povračilo tej pomoči je Justinjanu obljubil vso Galijo in vso Italijo. A ko je dosegel svoj namen, prelomil je besedo ter se hotel Justinjanu celo ustaviti v vojski. A kaj se je zgodilo nezvestnobnežu Teodatu? Lastni njegovi podložniki so ga umorili, ko ni bil še odvladal tri leta.

Ogerski kralj Ladislav se je bojeval že dolgo časa zoper turškega poglavarja Amurata. Slednjič je vsled Amuratove prošnje sklenil z njim mir. A ugovarjali so mu nekateri vladarji in rekli, da bi to pomirjenje vtegnilo biti kristijanom v veliko škodo. Zato se je Ladislav odločil ter vdrl za Amuratom. Amurat je strmel o tej nezvestobi krščanskega kralja ter si jo je mislil nemogočo: ker kaj tacega tudi pri Turkih ni navadno bilo. Koj je sklical svoje v boj zoper kristijane in je premagal tako odločno, da je po tej zmagi skoraj vsa Ogerska in Grška prišla pod turško oblast. V vojski pa je padel z mnogimi plemenitniki vred sam Ladislav kralj.

To izgledi iz zgodovine.

Dragi! Dobro pomni — tisto uro, ko si klečal pred Bogom vsevedočim na izpovedi ter si z Davidom govoril besedo „Grešil sem!“ (II. Kralj. 12, 13); ko si razlagal ves svoj dušni stan v to odločenemu izpovedniku — tisto uro se je veselil tvoj angelj varuh; tvoj krstni priprošnjik; vzornik tvojih mladih let, sv. Alojzij; radostno se je oznaovalo nebeščanom, kako se pomnoži s teboj število ondotnih bivalcev; tvoje ime se je vpisalo v bukve življenja.

A kakor hitro pa bi bil prelomil zvestobe Bogu ter bi bil pozabil na izpovedi izrečenih obljub, predrugačeno bi bilo vse

— v nebesih žalovanje; v peklu radovanje. Ob takem tvojem padcu bi vtegnili nespoštovaje do Krista govoriti prebivalci pekla rekoč: Čemu vse tvoje zatajevanje, Kriste; čemu tvoje trpenje; čemu tvoja smrt — na tem nezvestniku je vse izgubljeno; naš je; naš bode!

\* \* \*

Dragi! ljubezni Bog se zove naš Oče v nebesih. Temu je tudi res tako — večna ljubezen je Bog. A res je pa tudi to, da ima blisk v roci in grom, ki stresa nebeški obok — torej tudi maščevanja Bog vtegne postati.

Zato naj obljubi to uro slovesno vsak nas govoreč: Zvest ti hočem biti, moj Bog, in zvest ti hočem ostati. To hočem, da se bode kaj stavilo na mojo zvestobo.

Če se varujem po prejetih zakramentih padca v greh — znak bodi to moje zvestobe tebi, svojemu Bogu. Če se varujem prelomitve dane besede, znak bodi to zvestobe mojim sobratom, mojim sosestram — ljudem.

Oboje: zvest Bogu, zvest ljudem — to pa biti hočem; biti in ostati hočem značaj. Amen.

### O češčenju sv. Cirila in Metoda na Slovenskem

piše profesor Avg. Stegenšek v svoji nedavno izdani prelepi knjigi »Dekanija Gornjegrajska« na str. 216. op. 5. takole: „Zanimivo bi bilo dognati, kako dolgo sta med Slovenci znana sv. Ciril in Metod. Na Moravskem je uvedel njun praznik olomuški škof Ivan VII. l. 1349.; Slovenci so ju morda poznali po severnoslovanskih romarjih, s katerimi so prišli v dotiko pri sv. Treh kraljih v Kolinu. Altar, ki so ga tam ustanovili Slovenci koncem XIV. ali začetkom XV. stoletja, je bil posvečen štirim Učenikom (tedaj običajen patrocinij, a v tem slučaju izbran morda radi sv. Jeronima), a sto let pozneje (l. 1496.) založeni beneficij je nosil mogoče že iz početka ime sv. Cirila in Metoda (Schumi. Archiv, I. p. 77 Ann. 1). Tiskani

propriji lavantinski, ljubljanski in sekovski imajo njun praznik že v prvih izdajah, kolikor sem jih dobil v roke. Med ljudstvom pa je razširjenih več legend, ki kažejo, da je kult sv. Cirila in Metoda star že več stoletij, dasi niso njima posvečene pred XIX. stoletjem cerkve in najbrž tudi ne altariji. Te vesti so: 1. Na potu v Rim sta sv. brata prenočevala v Jarenini, pri sv. Benediktu pa maševala (Voditelj, III, str. 374). 2. V Moravcih v Slov. goricah je videl dekan hočki, rajni kanonik Strajšak v kapelici vzdano ploščo, podobno prenosnemu altariju, z napisom: C. E. M. AA. SS., kar je tolmačil: Cyrillus et Methodius, Apostoli Slavorum. 3. V zreški župniji pri Konjicah se nahaja Cirilov studenec, kjer sta sv. brata šla mimo, sta jedla suh kruh in pila vodo (Slov. Gospodar 1904, 7. jul., str. 4). 4. V Mojstrani v radoliški dekaniji na Gorenskem, kjer je cerkev sv. Klementa, sta svetnika na potu v Rim šla mimo in sta pod šotorom prenočila (Lavtižar, Zgod. župnij in zvonov v dek. Radolice, 1897, str. 53.<sup>\*)</sup> Najbrž se še drugod nahajajo slične pripovedke, ki bi zaslužile, da se otmejo pozabljivosti. Učeni pisatelj pobija nato trditev, da bi se moglo sklepati iz cerkva in kapelie posvečenih sv. Klemenu, kod sta potovala sv. Ciril in Metod. »Za zgodovino svetnikovih potovanj nimajo te vesti nobene veljave, pač pa za zgodovino njunega kulta.« — Zanimivemu članku, ki smo ga pravkar ponatisnili, dostavljamo, da se Slovenci niso seznanili s sv. Cirilom in Metodom šele po severoslovanskih romarijih, nego da so se s sv. blagovestnikoma o se b n o spoznali tedaj, ko sta delovala v Panoniji in v Karintiji (t. j. na Koroškem, ki je segalo tedaj na Kranjsko in na Štajarsko — »vigilans Methodii caritas... Pannonios complectebatur... et Carnithios, in quibus ad unius veri Dei notitiam cultumque tradusentis plurimum elaboravit. — Čujoča Metodijeva ljubezen... je sedaj objela

\* Cerkev pozidana sv. Klemenu v čast je podružnica dovške župnije — v Mojstrani; poprejšnja župnijska cerkev na Rodinah, kjer sta krščena bila Križostom in Prešeren; župnija v Bukovšici za sv. Joštom, podružnica v Tupaličah župnije preddvorske; podružnična v Suhadolah pod Kamenikom, klemenške župnije. Gl. moj spis v programu kranjske gimnazije l. 1872. naslovom: »Cerkve sv. Klementa...« Vrednik.

Panonce... pa Korotane, med katerimi se je veliko bil trudil, da bi jih pripeljal na spoznanje in češčenje enega pravega Boga,« kakor stoji v encikliki »Grande munus«). Njun spominj, vtemeljen na delovanju sv. Cirila in Metoda po slovenskih pokrajinah, ni nikedar popolnoma vgasnil v prednamecih. To svedoči legende, ki jih navaja prof. Stegenšek, a najbolj vstanovitev beneficija in oltarja sv. Cirila in Metoda v Kolinu. Kranjski in ljubljanski meščanje so oboje postavili v spominj svetnikoma, katerih češčenje je bilo globoko vkoreninjeno v glavnih mestih: v Ljubljani »in der Wendenstadt«, kakor jo zove stara kronika, in v starodavnem Kranju. Ne moremo si misliti, da bi se bili tako vneli za svetnika, o katerih so slučajno izvedeli od soromarjev z Moravskega. Prej bi mogli misliti na glagoljaše, ki so prihajali z juga v naše kraje. Ti so s slovensko službo božjo oživljali spominj na slovanska apostola. B.

## Očistimo slovenske molitve.

(Konec.)

Pozdravljanje torej! In zdaj še enkrat o prvi besedi te za očenašem najlepše, najslajše, najmočnejše molitve, kaker jo imenuje ameriški katehizem! Da se do dobrega prepričamo, kaj je prav, kaj je katoliško, kaj je zlasti rimsko-katoliško, pogledjmo najprej v prvotni vir, v evangelij sv. Luke. Angelj Gabrijelj je pozdravil Marijo gotovo v njenem jeziku, hebrejskem, ali prav za prav aramejskem. S katero besedo ravno, tega mi za terdno ne moremo vedeti. Mi vemo le to, da je sv. Luka, ki je spisal svoj evangelij po grško, tisto besedo nadomestil z grško  $\chi\alpha\iota\varsigma$  in mi moramo verovati, da jo je nadomestil tako po navdihnenju Sv. Duha in da je torej tako prav nadomeščena. Podlaga vsega našega dokazovanja mora biti torej edino grška beseda  $\chi\alpha\iota\varsigma$ , ne pa Bog ve katera hebrejska ali aramejska. Kaj pa pomeni beseda  $\chi\alpha\iota\varsigma$ ?  $\chi\alpha\iota\varsigma$  pomeni najprej to, kar »veseli se, raduj se! In v resnici se začenja v staroslovenskem evangeliju pozdravljenje angelja Gabrijelja z besedo »Raduj se! in vsi Sloveni grškega obreda,

tako zedinjeni kaker nezedinjeni, molijo: »Raduj sja, blagodatnaja, to je »Veseli se, milosti polna!« Po rusko pa molijo celo katoličani rimskega obreda:

»Raduj sja Marija Blagodatnaja, Gospodj s Toboju, blagoslovemna ty v ženah in blagosloven plod čreva\* Tvojego Jisus, Svjataja Marija, Materj Božija, moli za nas grešnyh nyne i v čas končiny našej. Aminj.«

Ali grška beseda ζῆζῆ ima še drugi pomen, tisti namreč kaker v latinščini beseda »Ave!« to je »pozdravljen, pozdravljena bodi« ali na kratko »zdrav!« »zdrava!« — In da je ζῆζῆ v angeljevem pozdravljenju umeti v tega pomenu, to je jasno iz okoliščin dogodbe in priča in poterjuje tudi rimsko-katoliška cerkev, ki je grško ζῆζῆ nadomestila z latinskim »Ave« to je »Bodi pozdravljena!« »Zdrava!«

In tako, v tem pomenu, molijo, če odštejemo ruske, vsi katoliški kristijani, katerih jezik moremo mi nekoliko umeti in imamo njih katehizme pri rokah. Nemci pravijo: »Gegrüßet seist Du, Maria« (t. j. Pozdravljena bodi ti, Marija) Holanci: »Wees gegroet, Maria« (Bodi pozdravljena, Maria), Angleži: »Hail, Mary« (Zdrava, Marija), Francozi: »Je vous salue, Marie« (Jaz vas pozdravljam, Marija), Portugizi: »Deus te salve, Maria« (Bog te pozdravi, Marija), Španci: »Dios te salve, Maria« (Bog te pozdravi, Marija), Italijani: »Dio ti salvi, o Maria« (Bog te pozdravi, o Marija), ali tudi: »Vi saluto, Marija«, (Vas pozdravljam, Maria), Furlani: »Dio vus salvi, Marie« (Bog vas pozdravi, Marija), Režijani: »Saludána bódite, Maryja« (Pozdravljena bodite, Marija), Lužiški Srbi: »Strowa sy, Marija« (Zdrava si, Marija), Poljaki: »Zdrowas Maryo« (Zdrava si, Marija), Čehi: »Zdrávas, Maria«, Slovaki: »Zdrávas Maria«, naši prekmurski Slovenci: »Zdrava, Marija« ali »Zdrava bojdí, Marija«, Hrvatje po staro: »Zdrava, Marije«, zdaj: »Zdravo, Marijo«.

Torej ves katoliški svet pozdravlja Marijo z angeljem Gabrieljem, samo mi Kranjci je ne

pozdravljamo, mi jo le po svoje častimo, ločeni od vseh katoliških narodov.

V katerem jeziku se v rimsko-katoliški cerkvi opravlja daritev svete maše in druga »liturgična« služba božja: »officium«, brevir? V latinskem. Ali še v katerem? Tudi v staroslovenskem. Dobro! Katoliška rimska cerkev moli torej po latinsko in po staroslovensko: po latinsko pravi »Ave, Maria«, po slovensko pravi »Zdrava, Marije« — tako stoji v staroslovenskem brevirju. Dokažano je torej, da je rimsko-katoliško: »Zdrava« — nasproti pa je »češčena, Marija!« ki ni katoliško, nikar rimsko-katoliško!

Druga napaka v naši sedanji avemariji je »blažena si med ženami in blažen je sad tvojega telesa.«

Samo na sebi je seveda res, da je Marija blažena in preblažena. Kako ne bi bila, keder je mati Božja? Prav tako je res, da je njen sin blažen nad vse božje stvari, saj je sam Bog! Ali če pravimo: »blažen je sad tvojega telesa«, je to, kaker bi hoteli reči, da je blažen, ker je ona njegova mati, kaker bi imel torej od nje svojo blaženost. To pa ni res. Ona je blažena, ker je njegova mati, on je pa blažen sam od sebe in njegove blaženosti, ki je neskončna, ne more povečati nobena stvar, tudi Marija ne. Ne sme se torej reči: »blažen je sad tvojega telesa, ker bi se s tem prezirala četerta poglavitna (ali temeljna) resnica naše vere, da je Krist Bog. Edino le naša preprosta nepremišljenost nas izgovarja, da smemo upati, da nam Bog tistih besed do zdaj ni štel v greh. Ali za naprej se nikar ne obotavljajmo popraviti spoznano napako in zediniti se tudi v tem s katoliško cerkvijo.

Kako se torej pravi po katoliško namestu: »blažena si med ženami in blažen je sad tvojega telesa?« Po gerško stoji v evangeliju: »Εὐλογεῖται σὺ ἐν γυναιξί, καὶ ἐκτελέσεις τὸ καρπὸς τῆς κοιλίας σου«, v latinščini: »Benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus ventris tui«. Gerško εὐλογεῖται, latinsko »benedicere«, pa se pravi po naše »blagosloviti«, εὐλογεῖται, »benedicta« je torej »blagoslovljena«, εὐλογεῖς, »benedictus«: »blagoslovljen«. Nekedaj

\* Blagovoljni bralec naj se ne spotika nad to besedo; v rusčini in cerkveni slovenščini ne pomeni to, kar pri nas, temuč »telo«, »materino telo«. Naše »črevo« se pravi po rusko »kiska«.

se je molilo pri nas »žegnana«, in kar se tiče pomena, to ni bilo napačno, ker je »žegnana« to kar »blagoslovljena«, »žegnan« kar »blagoslovljen«. In glejte zdaj, vsi katoliški kristijani molijo tako, Nemci: »ge benedeit«, Holandezi: »gezegend«, Angleži: »blessed«, Francozi: »bénié, béni«, Portugizi: »bem dita, bem dito«, Španci: »bendita, bendito«, Italijani: »benedetta, benedetto«, Furlani: »benedette, benedett«, Rezijani: »žihnana, žihnan«, Lužičani: »žonuvana, žonuvany«, Čehi: »požehnana, požehnaný«, Slovaki: »požehnaná, požehnaný«, Poljaki: »błogosławiona, błogosławion«, Rusi: »blagoslovenna, blagosloven«, naši ogerski Slovenci in hervaški kajkavci: »blagoslovljena, blagoslovljen«, ostali Hrvati: »blagoslovljena, blagoslovljen«. Prav tako rimsko-katoliška cerkev v svojem starem slovenskem liturgičnem jeziku. Le mi Kranjci smo nekaj let sem ločeni od vsega katoliškega sveta, mi edini pravimo »blazena, blažen!« — In to naj se zdaj vstanovi za vselej, da bo vednih sprememb konec! — Za vselej naj torej ostanemo ločeni od katoliških kristjanov v naših molitvah. Ali je to mogoče? Ne, gospodje, ne, to ni mogoče! Mi ne ostanemo pri vas, gospodje, nas je strah, nas je groza! Mi gremo k naši materi, rimski cerkvi, ki nas uči moliti prav: »Zdrava, Marija, milosti polna, Gospod s teboj, blagoslovljena ti mej ženami in blagoslovljen sad tvojega telesa. Od teh besed nočemo mi nobene spreminjati, nobene ispuščati ali požirati, pa druge tudi nočemo nobene vtikati vmes. Mi nočemo reči: »Zdrava si, Marija, milosti si polna, Gospod je s teboj, blagoslovljena si mej ženami in blagoslovljen je sad tvojega telesa«. Če si zavoljo nevkretnosti nekaterih novejših jezikov res tako pomagajo nekod, naša slovenščina ni tako nevkretna! V evangeliju ni tistih »si« in »je«, in katoliška cerkev jih tudi ni postavila vmes, ne v latinščini, ne v stari slovenščini. Zato jih tudi hrvaščina in ruščina in drugi slovanski jeziki ne po-

trebujejo in tudi pri nas nima pravice nihče jih vtikati vmes. Ke bi bile potrebne, bi jih bil Sv. Duh navdihnil in evangelist zapisal v grščini: če kje v svetem pismu, smemo namreč tu, na tako važnem mestu, misliti na besedno inspiracijo. Besede torej, ki stoje na tem mestu v evangeliju, naj se ohranijo po svojem pravem pomenu in vse naj se ohranijo, dostavljati pa nam ni ničesar. Zato za trdno pričakujemo, da se bo natisovalo nadalje v katehizmi in molitvenikih angeljsko pozdravljenje tako in ne drugači:

Zdrava, Marija, milosti polna, Gospod s teboj, blagoslovljena ti mej ženami in blagoslovljen sad tvojega telesa, Jezus, Sveta Marija, mati božja, prosi za nas grešnike, zdaj in na našo smertno uro. Amen.

Nimamo pa namena spodkopavati s tem veljave že natisnjenim knjigam, ki imajo staro nekatoliško »češčenamarijo«. Ali to pa želimo in tudi pričakujemo: katoliška »zdravamarija« naj se vloži v te knjige na poseben listek natisnjena in potem naj se prodajejo v imenu božjem. Pa tudi še druge potrebne poprave naj bodo natisnjene na takem listku, zlasti ne smemo nikakor več na dalje terpeti hude napake v naši stari prestavi predpeva »Salve Regina«, tiste namreč, kjer se pritožujemo Mariji, da smo »zapuščeni Evini otroci«. Ali ga res ni mej nami, ki bi kaj pomislil v svojem srečju? Ali ga ni, ki bi znal tudi nekoliko latinščine? V latinščini stoji »exules filii Hevae«. Ali se pravi »exules«: »zapuščeni«? Ne! »exules« se pravi »izgnani« ali pregnani. Mi smo bili namreč ko Evini otroci z našo prvo materjo pregnani iz raja, to je iz tistega stanu milosti božje, v katerem sta bila Adam in Eva pred grehom. Z njihovim izgnanjem je bil izgnan ves človeški rod in to pregnanstvo traja v nekih svojih nasledkih tudi po odrešenju, dokler človek živi na tem svetu; konec mu bo, ko pridemo po smrti tja, kjer nam bo Marija pokazala Jezusa, blagoslovljeni sad svojega telesa. Torej na tem svetu smo pregnanci, tu ni naša prava domovina: naša prava domovina je v nebesih. Ali smo pa res zapuščeni tukaj? Od Boga za-

puščeni. O, mi brezmiselni ljudje, kaj to govorimo! Ali nam Bog ni poslal svojega Sina, ali ni prišel Krist učiti in odrešiti tudi nas? Ali ni poslal svetega Duha tolažiti in razsvetljevati nas? Ali nismo tudi mi v cerkvi Kristovi? Ali nismo v občini svetnikov? Ali nimamo svetih zakramentov? Ali nimamo v presvetem Rešnem Telesu živega Krista mej nami v naših cerkvah? Ali nas ne hrani on s svojimi mesom, ne napaja s svojo kervijo?

Ljudje božji! kedor pravi, da je zapuščen Evin otrok, ta ne ve, kaj govori. Le brezvercem se ne čudimo, ko tožijo po svojem obupaje: Mi smo nesrečen rod; mi smo naselbina, ki tava po puščavi dvojba, iskajoč, kaker Izraelci, šotora, kjer bi počivala, ali žal, zapuščena naselbina, brez proroka, brez vodnika in brez zvezde, ne vedoč, kam se obrniti v tej neizmernosti puščave. Tako v resnici piše nekje brezverna francoska romansirerka George Sand. Mi pa naj bi še nadalje molili v svoji brezmiselnosti, da smo zapuščeni Evin otroci? Ne! Ta beseda naj se nikedar več ne sliši po naših cerkvah: *Salve Regina*! pa molimo po naše tako, natanko, kar se da, kaker v latinščini:

Zdrava, kraljica, mati miloserčnosti, življenje, sladkost in upanje naše, zdrava! H tebi vpijemo, izgnani otroci Evini, h tebi zdihujemo ječeči in jokajoči v tej solzni dolini. Daj, torej, odvetnica naša, tiste svoje vsmiljene oči k nam obrni, in Jezusa, blagoslovljeni sad svojega telesa, nam po tem pregnanstvu pokaži, o blaga, o ljubezniva o sladka, devica Marija! — Prosi za nas, sveta Bogorodnica! Da bomo vredni storjeni obljub Kristovih. —

Sklenimo! Sliši se in bere, da se imamo Kranjci zediniti v očitnih cerkvenih molitvah, ker se nam je že pred nekaj leti iz Rima naročilo. Mi željno pričakujemo tega zedinjenja. Ali ne mislimo, da bo Rim zadovoljen, da se le zedinimo, če tudi v zmotah in napakah. Zmota sprejeti, da se edinstvo ohrani, tega Rim gotovo ne priporoča in

ne želi. Zediniti se smemo in moramo torej le v resnici, le v tem, kar je prav. In pred vsem se moramo zediniti v svojih molitvah z ostalimi katoliškimi kristijani, zediniti z rimsko-katoliško cerkvijo. Kar ni rimsko-katoliško, to se mora odpraviti, pa naj bi bilo samo na sebi še tako lepo in pobožno slišati, izdreti se mora brez prizanašanja, naj bi bilo vkoreninjeno še tako globoko.

In zdaj še do vas, pobožni častilci Marijini po vesoljni naši domovini, duhovni in svetovni, mladi in stari, vbogi in bogati, vsi, ki res ljubite Mater božjo, po koncu zdaj! Brez odlašanja jo začnite častiti tako, kaker jo častijo drugi katoliški kristijani. Naučite se obeh poglavitnih njej posvečenih molitev, kaker ste tu spred natisnjeni z razprtimi čerkami. Molite jih tako vselej in povsod, in potrudite se, kar je v vaši moči, da jih navadite tudi druge tako moliti. Le nekoliko dobrega razuma in za resnico vnetega srca, pa smo lahko še letos brez hrupa in sile združeni v teh svojih molitvah z ostalimi katoliškimi kristijani, sklenjeni z materjo našo, rimsko cerkvijo. Brez izgovorov, brez obotavljanja torej vsi:

Zdrava, Marija! Zdrava, kraljica!

Po „Cvetju z vrtov sv. Frančiška“ t. XXII, 6. zv.

## Zgodovinske črtice iz Bele Krajine v turški sili.

(Dalje.)

Sredi uskoškega gorovja, ki se razteza 4 nemške milje v daljavo in dve v širjavo in sega doli do Kolpe in Brigane, je pozidan nad vodo Kupčino kakor orlovo gnezdo grad Žumberk (Sichelberg ali Sichelburg). Po tem gradu deduje ime žumberški okraj del Kranjske južno od Kostanjevice, jugovzhodno od Metlike tje ob Gorjancih. V isto vrsto z Žumberčani stojemo Marindolci in bližnje njih sosede Bojančane, ki so tvorili ob času turške sile vojaško granico, imenovano po gradu Žumberk, po katerem so se od stara nazivali plemiči, lastniki gradu.

Kakor sosednja Bela Krajina je tudi Žumberški okraj pripadal raznim gospodom, prišel slednjič v last Andechs-Meranceem, Sponheimcem in goriškim grofom in po teh prešel z gradom vred v last avstrijskih vojvod. Brez dvoma je bil že l. 1360. lastnik avstrijski vojvoda Rudolf, ker ga Žumberčani nazivljejo v pismu iz dne 26. junija 1360. svojega milostivega gospoda. Stari žumberški grad so porušili skoraj gotovo Turki, nov grad se je zidal na drugem, staremu gradu sosednjem mestu. Konec XV. veka je izumrl rod starih, prvotnih Žumberčanov, graščinstvo je postalo zastavšinsko dobro deželnega kneza. Dne 4. novembra 1591. je kralj Maksimilijan I. dal kranjski grad Žumberk (Schloss Sichelberg, so in irer kuniglichen Maiestat Fürstenthumb Crayn gelegen) v oskrbovanje krištofu Gornjegraju, Obernburger-ju. Na isti način je l. 1505. Žumberk dobil Nikolaj Semenič, ki obeta v listini z dne 22. marca l. 1505. kralju Maksimilijanu, da bode grad dobro oskrboval. Od Semeničevih dedičev je Žumberk za 490 gld. najemščine rešil Ivan Kobašič in nadvojvoda Ferdinand mu je potrdil 24. novembra 1526. posestvo gradu »Sichelberg in vnserm Fürstenthumb Chrain!« l. 1533. je imela Žumberk vdova Kobašič in ga je potem 10. februarja 1534. odstopila za grad Gorenji Mokronog vrhovnemu vojnemu poveljniku na Kranjskem, Koroškem in Štajarskem, Ivanu Püchlerju, da je na cesarjevo povelje naselil na žumberškem svetu Uskoke. Kobašič je imel na Turškem podkupljene nekatere Vlahe, ki so mu poročali o gibanju turške vojske, kar je sam sporočal dalje. Začeli so se pa Vlahi bati, da bi ne bili od Turkov kot vohuni kaznovani, zato so uskočili iz Bosne in sredi meseca septembra l. 1530. so pribegli h Kobašiču na avstrijska tla. Doma so bili iz okrajev Srpa, Unice in Glamoča. Ljudje so jim dali ime Uskoki ali Pribegi. Prvi se je revnih Uskokov usmilil Ivan Kacijaner, avstrijski vojni poglavar in pozneje deželni glavnik kranjski. Pregovoril je kranjske in Štajarske deželne stanovne, da so obljubili Uskokom podporo za zimo. Kobašič jim je dobrotno dovolil, da so se za-

časno vselili na žumberškem graščinstvu. Kmalu so pa Uskoki, ki niso imeli kaj jesti, začeli delati Kobašiču velike sitnosti. S silo so se celo polastili žumberškega gradu in pospešili gospodarjevo smrt.

Kmalu so začeli dohajati še drugi Uskoki, posebno iz Cetinjskega pogorja v Dalmaciji. General Kacijaner je svetoval kralju Ferdinandu, da naj 1000 novodošlih Uskokov naseli na kostelski graščini. Kralj je ukazal 7. julija l. 1531. kranjskim deželnim stanovom, da naj dajo Uskokom sveta, bivališč in hrane, iz svoje blagajnice jim je pa nakazal l. 1532. podpore 1000 gld. A bili so še brez prave strehe. Da bi pospešil njih nastanitev, izdal je kralj Ferdinand dne 25. januarja 1533. v Inomostu ukaz, s katerim je določil posebno komisijo, da bi nastanila Uskoke. Dal jim je navodilo, kako naj se pogajajo z graščaki na Kranjskem, v Istri in na Krasu, da se izpolni prošnja kranjskega deželnega glavarja in da dobe Uskoki streho, ki so se pokazali že večkrat viteze v boju s Turki. Določil je dalje, da bodo prvih šest let prosti dač in davka, potem pa se jim naloži po 10 do 12 kr. gosposčine od zemlje v priznanje odvisnosti od graščinske gosposke. Graščaki so se jih branili in to po pravici. Pečali so se le z orožjem, ne pa tudi z gospodarstvom, ter so mogli biti na ta način celo nevarni sosedje, kar so tudi kmalu pokazali v dejanju. Bili so se dalje, da jih kralj po minulih šestih letih zopet oprosti plačevanja dač in davka. Uskoki so predložili kranjskemu deželnemu zboru prošnjo, da naj se jih skupaj naseli na žumberškem graščinstvu in po hribih proti Metliki in Mehovemu. Stanovi so priporočili to prošnjo kralju in omenili, da bi bilo dobro, ko bi izmed Uskokov kakih 200 konjnikov in 300 pešcev porabili kakor vojake graničarje, samo za glavarja jim mora biti kak Kranjec, ker Uskoki iz mnogih ozirov ne marajo za Hrvate in tudi ne za Kobašiča.

Kobašič je kmalu na to umrl. Njegova vdova je prodala graščino Ivanu Püchlerju l. 1534. za 1100 ren. gold. Püchler je dobil od cesarja nalog, naseliti Uskoke in je v ta namen založil celokupno vsoto iz svojega. Bal

se je pa, da stari žumberški podložniki ne bodo hoteli odstopiti zemljišč Uskokom, in zato si je izprosil od Kranjskega vicedoma dne 3. marca 1534. vojaške pomoči in denarnih sredstev.

Že nastopno leto, 5. junija 1535. leta je kralj Ferdinand dal Uskokom svoboščine in v dedni fevd zemljišča na Žumberškem ljudem, ki so malo prej s svojimi sorodniki ženami in otroci uskočili iz Bosne. Spomladi l. 1538. je prišla iz Bosne, iz okraja Srba, zopet nova truma Uskokov. Ker niso precej dobili svojih domov, in niso imeli kaj jesti, kradli so po žumberški okolici. Kralj Ferdinand jih je hotel naseliti na kostelski graščini ali kje drugod na pripravnem kraju. S svoboščinskim pismom, izdanim v Lincu 5. septembra 1538. jih je oprostil za 20 let davka in izdal 23. decembra 1538. navodilo kranjskemu deželnemu glavarju Nikolaju Jurišiču glede naselitve.

Uskoki so dobili svoje glavvarje. Že ko so kranjski deželni stanovi 11. maja 1640. za glavvarja priporočali kralju Jerneja iz Raven (von Raunach), so svetovali, da naj stanuje v Žumberku. Ko je l. 1543. kralj imenoval uskoškim glavvarjem Ivana pl. Wernecka, naročil mu je, da mora z Uskoki vred pokoren biti vojnemu poglavarju in deželnemu glavvarju kranjskemu in odločil mu je kralj za stanovanje kranjski grad Žumberk. Nakazal mu je 200 gld. plače, katero bo dobival pri kranjskem vicedomskem uradu vsake kvatre. Koliko sodne oblasti so si takrat prisvajali kranjski deželni stanovi nad Uskoki, spozna se iz tega slučaja. Blaž Pedpović in nekaj drugih Uskokov je bilo zaradi nasilstva obglavljenih. Na zboru v Črnomlju leta 1542. zbrani kranjski deželni stanovi so sklenili, da se da imovina obglavljenih Uskokov njihovim udovam in otrokom. To je kralj Ferdinand potrdil, potem pa dne 12. julija 1543. uskoškemu glavvarju Ivanu Wernecku ukazal,

da naj pošlje še dva druga kriveca na sodišče pred kranjskega deželnega glavvarja v Ljubljano.

L. 1546. 4. julija je postal Uskokom glavvar Ivan Lepkovič. Še 180 zadrug v njegovem glavvarstvu je bilo brez strehe. L. 1547. se je posrečilo naselni komisiji, dobiti za naselitev Uskokov mehovsko graščino od vdove Apolonije Püchlerjeve roj. Turjačanke. Graščina je bila žumberški soseda in zato za naselitev kakor nalašč. Lankovič je na kraljevo povelje z dne 7. marca 1547. premestil tiste stare podložnike, ki so še bivali med Uskoki na žumberškem svetu, na mehovsko graščino: žumberški bližnje dele te graščine je porabil za Uskoke, da so stanovali bolj skupaj. Pogajanja glede zamenjavanja zemljišč: prepiri, ki so nastali so vso stvar zavtekli do l. 1557. Vender Uskoki so bili pod streho in cesar Ferdinand jim je dne 12. julija 1561. potrdil svoboščine iz l. 1535., in dodal še druge glede carine, mitnine in tridesetine.

Dežela kranjska je mnogo žrtvovala za Uskoke. Žumberško glavvarstvo, če tudi bolj samostojno, se je vender smatralo za del Kranjske, imenovan »Kranjska granica.« Uskoški glavvarji so bili vedno kranjski plemenitaši. Kranjcem ni bilo nič kaj prav, da je po smrti Vuka Engelberta Turjaškega dobil to mesto Peter Erdödy pl. Eberan. Vsak uskoški glavvar je dobil 50 huzarskih konj; 200 plačanih Uskokov mu je bilo podložnih, podloženi so mu bili pa tudi vsi neplačeni Uskoki, ki so šli v času turške sile brezplačno na vojsko. Vžitek mu je bila žumberška graščina z vsemi dohodki. Pokoren je bil dvornemu vojnemu svetu v Gradu in polkovniku Hrvaške krajine v Karlovcu, ki je bil ponavadi Kranjec.\*

\* Koblar „Čegav je Žumberk?“ Izv. M. D. I. VIII.) r.

„Danica“ izhaja vsak petek na celi poli in velja po pošti za vse leto 6 kron, za pol leta 3 krone, za četrt leta 1 krono 50 vin. Zunaj Avstrije velja za vse leto 7 kron; za Ameriko 9 kron. Ako bi bil petek praznik, izide „Danica“ dan poprej. V Ljubljani se dobivajo posamezne številke po 10 vinarjev v Lovro Blaznik-ovi trgovini na Starem trgu in v Ivan Pichlerjeve tabakarni na Kongresnem trgu.